

ret» usat a Gandesa segons JAmades (*Excursions* III, 191).

+*Tresvio* 'trifurcació', més exactament lloc a on es va a parar per tres camins que hi coincideixen, ço que en realitat és bifurcació del camí que hi condueix: Benasc («quan arribarem al *trezbio* de Vatiçelles, deixarem el camí que va a la Renclusa», 1965); segueix o almenys seguia fins a l'aragonès de Gistau: «està la buega --- en una cruz junto al *trabio*», doc. de 1578, que llegeixo original a l'ajuntament de Plan (1965).¹⁰ Més que cpt. de formació romànica semblen ser refecció del ll. TRIVIVM id.

Terç 'tercer' adj., del ll. TERTIUS [Hom.]: «N. Sr. no respòs a la femna, per tres vegades: la primera qar aquesta femna era pagana; la segona, que ---; la *terza*, que volia-n provar si avian misericòrdia los seus dicles, que pregasen per aquesta femna ---», 8r20; «tres tuteles són: la primera és testamentària, la segona és legítima, la *tersa* és dativa», *CostTort.*, en el ms. de 1272 (ed. Duarte, on la versió posterior impresa per Ol., p. 256, posa *tercera*); «la segona manera --- la *terça* manera ---», Lull (*Blanq.* I, 261.20).

Aviat, però, li sorgí concurrent en la forma derivada *tercer*, -era, que ja des del S. XIV almenys, va relegant aquell a certs usos especials, sobretot substantivats: «N. Sr. --- puçad en croç e coronad d'espines, e al *terzer* dia resuscitarà», *Hom.*, 3v12; «ere divenres --- él dix que lo dimenge --- e a mi pareg-mi que-i fos mal juçad, que a *tercer* dia donar no-m partie dret, e a dimenge sobretot» Conca de Tremp, 1242 (PPujol, *DocVgUrg.*, 8.22); «la *tarsera* cosa ---», Reixac (*Q.*, 51.35, i d'altres); (edat) «la segona, de Nohé fins a Abram; la *tercera*, de Abram fins a Moysès ---», StVinentF (*Quar.*, 125.151; de les edats de l'home, ib., 178.57, text a *INFANT*).

Com a ordinal almenys, *tercer* quedà en tot cas ben afermat després de l'E. Mj.: «ORDINALS: lo primer, lo segon, lo *tercer* ---», OPou. Com a partitiu, d'una banda: «triens --- és la *tercera* part del peu», de l'altra «bes --- és dos *terços* del peu» id. (*TbPu.*, 102, 76).⁴⁰ Tot i que avui i tot, encara en alguna comarca molt conservadora es pot sentir el *terç* ordinal: «el primer, no; el segons i el *térs* ---» vaig sentir en el punt més isolat de la gorja del Ter a les Guillerries (Querós, 1936).

Alguns usos d'interès del mot substantivat: aquell terreny «els donaven al *térs*» ross.: de 4 parts calia pagar-ne una i quedar-se'n tres (Bompàs, 1960); veg. aixecadors (Valls, 1964). A les barques dels pescadors del Maresme el *banc del térs* era, començant per proa, el tercer banc (entre el d'arborar i el de sentina: StPolM, 1928). A Eivissa un *térs* és un bancal o feixa de conreu, de les grans (Sta. Gertrudis de Fruitera, 1963); *garbetjar* fins un *terç*, Macabich, *Di. de Ibiza*, 5-11-1964, col. 2 (veg. *panesc*). *Fer un mal terç* 'una mala passada' mall.: per a l'explicació i sign., veg. Spitzer, *LexikK*, p. 130. La forma llatinitzant *tèrcia*, aplicada a l'hora tercera després de la sortida del sol (c. a les 9), és dels orígens literaris: «Com havia cantada la missa --- recreava sa ànima --- guardava los

munts --- entrava en oració --- e stava enaxí tro a la *tèrcia*; après dehien *tèrcia*, migdia e hora nona, e après la *tèrcia* --- adobava alcunes erbes o legum ---», *Blanq.* II, 259.7.

Entre els derivats, són conspicus els que designen animals de c. 3 anys d'edat: *terçat*, -ada, en els Pirineus centrals: a Farrera i Àreu *tersát*, *tersáda* es diu de l'anyell, i de la cabra dins el 3.^r any de llurs vides, a Estacon de Cardós, els que ja tenen 3 anys, fins que en tenen 4 (1933-4); «*terçat*: 'moltó que té tres anys'» Vall d'Àger (Porcioles, p. 37); *terbáda* 'cabra que ja té 3 anys' Lasquarri (1957). Entre els drets pagats al senyor en aquestes comarques es parla sovint d'una *perna terçada*: sense assegurar que no significui el terç d'un pernil, més aviat crec que deu ser un pernil d'un porc de tres anys o que no en tingui menys de tres: «duas fogassas de pa, y una *perna tersada*, y un cester de sivada» en el Capbreu de Rialb (a. 1602, f° 56r); han de contribuir «*perna terçada* y jüntols», *Spill* de Castellbò, a. 1518, f° 113, veg. *JUNT*.

Terçala parlant de bestiar. En ross. la cabra d'entre 2 i 3 anys és *terçala* (Ribesaltes?, AMAlcover, *Boll. del Di. Ll. Cat.* IX, 245). Segons Alf. Schmitt a la Vall d'Aran s'aplicaria als bovins: *tersála* (o *tresála*) «génisse de trois ans» a Aubert i Betlan, mentre que el «taureau de trois ans» és *tersún* (o *tre-*) (*Termin. Pastorale d. l. Pyr. C.*, 46; és veritat que l'err. *labála* per *labada*, que fa a la p. 10, fa témer que sigui error per *tersáda*).

Tercenc o *tercent*, -enca/-enta 'animal de llana o cabra en el tercer any de la vida'. En -ent, -enta a Tort. (BDC III) i altres pobles de l'Ebre; en *enc* en el Maestrat; i a Mall. en totes dues formes (*AlcM*; BDC XIX; Spitzer, *LexikK*, 131).

La variant en -enc no faria estrany, però la d'-ent és estranya i gens fàcil d'explicar. Ara bé en la terminologia pastoral de l'alta Valldigna ho recullo, amb reveladora terminació, entre arcaïques relíquies moss.: l'anyell a Simat (1962) allà es diu *primel* fins als dos anys, *andosco* entre els 2 i els 3, i *+treségo* des dels 3 anys (notem que té s sorda i que allà no hi ha apitxament: cal grafiar *+trecentyo*). Això ens obre els ulls sobre *tercent* i fins *tercenc*: tots tres deuen venir en definitiva de la denominació llatina corresponent TRIENNIS, si bé reformada per influència de TERTIUS (o si es vol de l'antecessor romànic de *terçat*), com si fos *TERTIENNIS: -ENNIS donà en uns punts -ey, ultra-desarabitzat introduint-hi la -o mossàrab; en els altres donà -én que fou «normalitzat» sigui en -ent sigui en -enc, terminacions catalanes. Al canvi en *tercenc* ajudaria l'ús de *blat tercenc* (1315) i *vi tercenc* (1470) que *AlcM* cita en el Princ. en docs. d'aquestes dates com a nom de blats o vins mesclats amb un terç d'altres coses: els quals ja són derivats d'un tipus comú en català (cf. *meitadeic* etc.).

La transposició de la r es dona també en *trecent* (*tresét*) (que vaig anotar en el Maestrat, per al conill de més edat que el «mijà» i el catxap) (Canet Ió Roig, 1961). «*Tresenca*: mall., anyella de 3 anys» (*DAG.*) és grafia imperfecta per *tressenca* (= *cenca*). És veritat